

რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის
2005 წლის 1 ივლისის N 1876 – რს დადგენილებით

საქართველო სავალდებულოდ აღიარებს ქარტიის შემდეგ მუხლებსა და
პუნქტებს:

1-ლი მუხლის 1-ლი, მე-2, მე-3 და მე-4 პუნქტები; მე-2 მუხლის 1-ლი, მე-2, მე-5 და მე-7 პუნქტები; მე-4 მუხლის მე-2, მე-3 და მე-4 პუნქტები; მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტი; მე-6 მუხლის 1-ლი, მე-2, მე-3 და მე-4 პუნქტები; მე-7 მუხლის 1-ლი, მე-2, მე-3, მე-4, მე-5, მე-6, მე-7, მე-8, მე-9 და მე-10 პუნქტები; მე-8 მუხლის მე-3, მე-4 და მე-5 პუნქტები; მე-10 მუხლის მე-2 და მე-4 პუნქტები; მე-11 მუხლის 1-ლი, მე-2 და მე-3 პუნქტები; მე-12 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტები; მე-14 მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტები; მე-15 მუხლის მე-3 პუნქტი; მე-17 მუხლის 1-ლი პუნქტი; მე-18 მუხლის 1-ლი, მე-2, მე-3 და მე-4 პუნქტები; მე-19 მუხლის 1-ლი, მე-2, მე-3, მე-4, მე-5, მე-6, მე-7, მე-8, მე-9, მე-10, მე-11 და მე-12 პუნქტები; მე-20 მუხლის 1-ლი პუნქტი; 26-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტები; 27-ე მუხლის 1-ლი, მე-2 და მე-3 პუნქტები; 29-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

**ევროპის სოციალური ქარტია
(შესწორებული)
სტრასბურგი, 3.V.1996**

პრეამბულა

ქვემოთ ხელმოწერი ევროპის საბჭოს წევრი მთავრობები,

ითვალისწინებენ რა, რომ ევროპის საბჭოს მიზანია მის წევრებს შორის უფრო დიდი ერთიანობის მიღწევა იმ იდეებისა და პრინციპების დაცვისა და რეალიზაციის მიზნით, რომლებიც წარმოადგენს მათ საერთო მემკვიდრეობას, ასევე სოციალური და ეკონომიკური პროგრესისათვის ხელშეწყობა, კერძოდ, ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების დაცვა და მათი შემდგომი რეალიზაცია;

ითვალისწინებენ რა 1950 წლის 4 ნოემბერსა რომში ხელმოწერილ ევროპის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციასა და თანდართულ ოქმებში ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოების მიერ გამოთქმულ თანხმობას თავიანთი მოსახლეობისათვის წინამდებარე ქარტიით განსაზღვრული სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების მინიჭებასთან დაკავშირებით;

ითვალისწინებენ რა 1961 წლის 18 ოქტომბერს რომში ხელმოსაწერად გახსნილ ევროპის სოციალურ ქარტიაში და ასევე, მის ოქმებში ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოების მიერ გამოთქმულ თანხმობას თავიანთი მოსახლეობისათვის ქარტიით განსაზღვრული სოციალური უფლებების მინიჭებასთან დაკავშირებით მათი ცხოვრების დონისა და სოციალური კეთილდღეობის გაუმჯობესების მიზნით;

მიუთითებენ რა, რომ ადამიანის უფლებების შესახებ მინისტრთა კონფერენციამ, რომელიც ჩატარდა რომში 1990 წლის 5 ნოემბერს, ხაზი გაუსვა, ერთის მხრივ ადამიანის სამოქალაქო, პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური თუ კულტურული უფლებების დაცვისა და მეორეს მხრივ, ევროპის სოციალური ქარტიისათვის ახალი იმპულსის მინიჭების საჭიროებას;

გადაწყდა რა, ტურინში 1991 წლის 21 და 22 ოქტომბერს ჩატარებული მინისტრთა კონფერენციის შეხვედრისას მიღებული გადაწყვეტილების შესაბამისად ქარტიის ძირითადი შინაარსის განახლება და ადაპტაცია, იმ ძირეული სოციალური ცვლილებების გათვალისწინებით, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა ტექსტის მიღების შემდეგ;

აღიარებენ რა ქარტიითა და 1988 წლის დამატებითი ოქმით გათვალისწინებული უფლებებისა და ახალი უფლებების შეტანის მიზანშეწონილობას შესწორებულ ქარტიაში, რომელმაც უნდა დაიკავოს ევროპის სოციალური ქარტიის ადგილი,

შეთანხმდნენ შემდეგზე:

ნაწილი 1

როგორც ეროვნულ, ისე საერთაშორისო დონეზე განსახორციელებელი პოლიტიკის მიზნად მხარეები აღიარებენ ისეთი პირობების უზრუნველყოფას, რომლებიც შესაძლებელს გახდის შემდეგი უფლებებისა და პრინციპების ეფექტურ რეალიზაციას:

1. ნებაყოფილობით არჩეული სამუშაოს შესრულების გზით საცხოვრებელი სახსრების გამომუშავების შესაძლებლობა;
2. საყოველთაო უფლება შრომის სამართლიან პირობებზე;
3. საყოველთაო უფლება შრომის უსაფრთხო და ჰიგიენურ პირობებზე;
4. საყოველთაო უფლება შრომის სამართლიან ანაზღაურებაზე, რომელიც საკმარისი უნდა იყოს ცხოვრების სათანადო პირობების შესაქმნელად;
5. ეროვნულ და საერთაშორისო ორგანიზაციებში გაერთიანების თავისუფლება მუშაკის სოციალური და ეკონომიკური ინტერესების დაცვის მიზნით;
6. მუშათა და დამქირავებელთა მიერ კოლექტიური ხელშეკრულების დადების საყოველთაო უფლება;
7. ბავშვებისა და ახალგაზრდების მიერ ფიზიკური და მორალური ზიანისაგან სპეციალური დაცვის მოთხოვნის უფლება;
8. ბავშვის შეძენის შემთხვევაში, დასაქმებულ ქალთა მიერ სპეციალური დაცვის მოთხოვნის უფლება;
9. პროფესიული ორიენტაციის განმსაზღვრელი საშუალებებით სარგებლობის უფლება, რაც უზრუნველყოფს სამუშაოს არჩევას პირადი ინტერესების გათვალისწინებით;
10. პროფესიული სწავლების საშუალებებით სარგებლობის საყოველთაო უფლება;
11. უმაღლესი დონის სამედიცინო მომსახურებით სარგებლობის უფლება;
12. ყველა დასაქმებულის და მასზე დამოკიდებული პირის უფლება სოციალურ უზრუნველყოფაზე;
13. სათანადო სახსრების არმქონე პირთა მიერ სოციალური და სამედიცინო დახმარებით სარგებლობის უფლება;
14. სოციალური უზრუნველყოფის სამსახურით სარგებლობის საყოველთაო უფლება;
15. შრომისუუნარო პირთა დამოკიდებულების სოციალური ინტეგრაციის და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლება;
16. ოჯახის, როგორც საზოგადოების ძირითადი უჯრედის მიერ შესაბამისი სოციალური, სამართლებრივი და ეკონომიკური დაცვით სარგებლობის უფლება მისი სრული განვითარების უზრუნველყოფის მიზნით;
17. ბავშვთა და ახალგაზრდების მიერ შესაბამისი სოციალური, სამართლებრივი და ეკონომიკური დაცვით სარგებლობის უფლება;
18. ნებისმიერი მხარის მოქალაქეთა უფლება განახორციელონ შემოსავლიანი საქმიანობა ნებისმიერი სხვა მხარის ტერიტორიაზე ამ უკანასკნელის მოქალაქეებთან თანასწორობის საფუძველზე, ეკონომიკური და სოციალური შეზღუდვების გათვალისწინებით.
19. სხვა მხარის ტერიტორიაზე დაცვისა და დახმარების მიღების უფლება იმ მიგრანტით მუშებისა და მათი ოჯახების მიერ, რომლებიც წარმოადგენენ რომელიმე მხარის მოქალაქეებს;
20. დასაქმების სფეროში თანაბარი შესაძლებლობებით სარგებლობის უფლება სქესობრივი დისკრიმინაციის გარეშე;
21. მუშაკთა მიერ შრომით დაწესებულებაში ინფორმაციისა და კონსულტაციების მიღების უფლება;
22. მუშაკთა მიერ შრომით დაწესებულებაში არსებული შრომის პირობებისა და შრომითი გარემოს გაუმჯობესებაში მონაწილეობის მიღების უფლება;
23. ხანდაზმულ პირთა მიერ სოციალური დაცვით სარგებლობის უფლება;
24. დასაქმების შეწყვეტის შემთხვევაში, თითოეული მუშაკის მიერ შესაბამისი დაცვით

- სარგებლობის უფლება;
25. დამსაქმებლის გავორტების შემთხვევაში, თითოეული მუშაკის მიერ თავისი მოთხოვნის წარდგენის უფლება;
  26. სამუშაო ადგილზე თითოეული მუშაკის მიერ თავისი ღირსების დაცვის უფლება;
  27. ოჯახიან პირთა დასაქმების უფლება დისკრიმინაციის გარეშე, სამუშაოსა და ოჯახთან დაკავშირებულ ვალდებულებებს შორის რაიმე წინააღმდეგობის თავიდან აცილებით;
  28. შრომით დაწესებულებაში მუშაკთა წარმომადგენლის მიერ მათთვის საზიანო ქმედებისაგან დაცვისა და თავიანთი ფუნქციების განსახორციელებლად საჭირო საშუალებებით სარგებლობის უფლება;
  29. შემცირებაში მოყოლის შემთხვევაში თითოეული მუშაკის მიერ ინფორმაციისა და კონსულტაციების მიღების უფლება;
  30. სიდატაკისა და სოციალური ოსტრაკიზმისაგან დაცვის უფლება;
  31. უფლება საცხოვრებელ ადგილზე.

ნაწილი II

მხარეები კისრულობენ შემდეგ მუხლებსა და პუნქტებში გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულებას III ნაწილით განსაზღვრული წესით.

მუხლი 1 – შრომის უფლება

შრომის უფლების ეფექტური განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულებას იღებენ:

1. ხელი შეუწყონ დასაქმების მაქსიმალურად სტაბილური და მაღალი დონის მიღწევას და შენარჩუნებას, შემდგომში სრული დასაქმების უზრუნველყოფის მიზნით;
2. ეფექტურად დაიცვან მუშაკის მიერ ნებაყოფილობით არჩეული სამუშაოს შესრულების გზით ფულადი სახსრების გამომუშავების უფლება;
3. ყველა მუშაკისათვის დასაქმების უფასო სამსახურების შექმნა და შენარჩუნება;
4. პროფესიული ორიენტაციის განსაზღვრის, მომზადებისა და გადამზადების უზრუნველყოფა.

მუხლი 2 – შრომის სამართლიანი პირობებით სარგებლობის უფლება

შრომის სამართლიანი პირობებით უზრუნველყოფის უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულებას იღებენ:

1. დაადგინონ ყოველდღიური და ყოველკვირეული სამუშაო საათების გონივრული რაოდენობა და უზრუნველყონ სამუშაო კვირის თანმიმდევრული შემცირება, რამდენადაც ამის შესაძლებლობას იძლევა შრომის პროდიქტიულობის ზრდისა და სხვა შესაბამისი ფაქტორები;
2. დააწესონ ანაზღაურებადი სახელმწიფო დღესასწაულები;
3. დაადგინონ არა ნაკლებ ოთხი კვირის ხანგრძლივობის ყოველწლიური ანაზღაურებადი შვებულება;
4. აღმოფხვრან საშიში და არაჰიგიენური სამუშაოებთან დაკავშირებული საფრთხე, ხოლო იმ შემთხვევაში თუ შეუძლებელია ასეთი საფრთხის აღმოფხვრა ან შემცირება, უზრუნველყონ სამუშაო საათების შემცირება ან დამატებითი ანაზღაურებადი შვებულება;
5. დაადგინონ ყოველკვირეული დასვენების დღეები, რომლებიც უნდა ემთხვეოდეს შესაბამის ქვეყანაში ან რეგიონში ტრადიციით ან ჩვეულებით აღიარებული დასვენების დღეს.
6. დასაქმების დაწყების თარიღიდან არა უგვიანეს ორი თვისა უზრუნველყონ მუშაკთა წერილობითი ფორმით ინფორმირება, კონტრაქტის ან შრომითი ურთიერთობების ძირითადი ასპექტის შესახებ;

7. უზრუნველყონ ის მუშაკები, რომლებიც ასრულებენ ღამის სამუშაოებს, ასეთი სამუშაოებისათვის გათვალისწინებული შეღავათებით.

მუხლი 3 - უსაფრთხო და ჰიგიენური სამუშაო პირობებით სარგებლობის უფლება

უსაფრთხო და ჰიგიენური სამუშაო პირობები სარგებლობის უფლების ეფექტური განხორციელების მიზნით, მუშაკთა და დამსაქმებელთა ორგანიზაციებთან კონსულტაციების გზით, მხარეები ვალდებულია იღებენ:

1. უზრუნველყონ შრომის უსაფრთხოების, სამუშაო ჰიგიენისა და შრომითი გარემოს შესახებ შესაბამისი ეროვნული პოლიტიკის ფორმულირება, განხორციელება და პერიოდული გადახედვა, ამ პოლიტიკის ძირითადი მიზანია შრომის უსაფრთხოებისა და ჰიგიენის გაუმჯობესება და ავარიებისა და ჯანმრთელობის დაზიანების თავიდან აცილება, შრომით გარემოში არსებული საფრთხის მინიმიზაციის გზით;

2. მიიღონ უსაფრთხოებისა და ჰიგიენის დაცვასთან დაკავშირებული ნორმები;

3. დააწესონ ზედამხედველობა ასეთი ნორმების შესრულებაზე;

4. ხელი შეუწყონ პრევენციული და საკონსულტაციო ფუნქციების მქონე შრომითი ჰიგიენის სამსახურების განვითარებას.

მუხლი 4-შრომის სამართლიანი ანაზღაურების მიღების უფლება

შრომის სამართლიანი ანაზღაურების მიღების უფლების ეფექტური განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ:

1. აღიარონ მუშაკთა მიერ ისეთი ანაზღაურების მიღების უფლება, რომელიც უზრუნველყოფს მათი ცხოვრების ღირსეულ დონეს;

2. აღიარონ მუშაკთა მიერ ზეგანაკვეთური სამუშაოს შესრულებისათვის დამატებითი ანაზღაურების მიღების უფლება, ცალკეული გამონაკლისების გათვალისწინებით;

3. აღიარონ ქალთა და მამაკაცთა მიერ თანაბარი ღირებულების სამუშაოსათვის თანაბარი ანაზღაურების მიღების უფლება;

4. აღიარონ თითოეული მუშაკის მიერ დასაქმების შეწყვეტის შესახებ შეტყობინების წინასწარი მიღების უფლება;

5. დაუშვან ხელფასებიდან დაქვითვები მხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობით ან საკანონმდებლო აქტებით, ასევე კოლექტიურ ხელშეკრულებაში ან საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებაში გათვალისწინებულ შემთხვევებში.

ზემოაღნიშნული უფლებები განხორციელდება კოლექტიური ხელშეკრულებების, ხელფასის დადგენის კანონით გათვალისწინებული მექანიზმის ან სხვა საშუალებებით.

მუხლი 5-ორგანიზების უფლება

თავიანთი ეკონომიკური და სოციალური ინტერესების დასაცავად მუშაკთა და დამსაქმებელთა მიერ ადგილობრივი, ეროვნული ან საერთაშორისო ორგანიზაციების შექმნის და ამ ორგანიზაციებში გაერთიანების თავისუფლების უზრუნველყოფის მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ, რომ ისინი თავიანთ ქვეყნებში მოქმედ შესაბამის კანონმდებლობაში არ შეიტანენ ისეთ ნორმებს, და ასევე არ გამოიყენებენ საკანონმდებლო ნორმებს ისეთი ფორმით, რომელიც შეზღუდავს ზემოაღნიშნული თავისუფლებით სარგებლობას. საპოლიციო სტრუქტურების მიმართ წინამდებარე მუხლით გათვალისწინებული გარანტიების გამოყენების ფარგლებში განისაზღვრება ეროვნული კანონმდებლობით ან კანონქვემდებარე აქტებით. შეიარაღებული ძალების წევრთა მიმართ ამ გარანტიების გამოყენების წესი და ფარგლები ასევე განისაზღვრება ეროვნული კანონმდებლობით ან კანონქვემდებარე აქტებით.

მუხლი 6- კოლექტიური მოლაპარაკებების წარმოების უფლება

კოლექტიური მოლაპარაკებების წარმოების უფლების ეფექტური განხორციელების მიზნით,

მხარეები ვალდებულებას იღებენ:

1. ხელი შეუწყონ მუშაკებსა და დამსაქმებლებს შორის ერთობლივი კონსულტაციების ჩატარებას;
2. აუცილებლობის და მიზანშეწონილობის შემთხვევაში, ხელი შეუწყონ დამსაქმებელთა ან მუშაკთა ორგანიზაციებს შორის ნებაყოფილობით კონსულტაციების ჩატარების მექანიზმის ამოქმედებას, კოლექტიური ხელშეკრულებების დადების გზით, დასაქმების ვადებისა და პირობების განსაზღვრის მიზნით;
3. ხელი შეუწყონ მორიგებისა და ნებაყოფილობითი საარბიტრაჟო მექანიზმის გამოყენებას შრომითი დავების გადაწყვეტის მიზნით;

და აღიარებენ:

4. მუშაკთა და დამსაქმებელთა უფლებას მიიღონ კოლექტიური ზომები ინტერესთა კონფლიქტის შემთხვევაში გაფიცვის უფლების ჩათვლით, იმ ვალდებულებების გათვალისწინებით, რომლებიც შესაძლებელია გამომდინარეობდეს ადრე დადებული კოლექტიური ხელშეკრულებებიდან.

მუხლი 7- ბავშვებისა და ახალგაზრდების უფლება დაცვაზე

ბავშვებისა და ახალგაზრდების მიერ დაცვის უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულებას იღებენ:

1. უზრუნველყონ, რომ სამუშაოზე მიღების მინიმალური ასაკი შეადგენს 15 წელს, იმ გამონაკლისი შემთხვევების გარდა, როდესაც ბავშვები დასაქმებულნი არიან კანონით გათვალისწინებულ მსუბუქ სამუშაოზე, რაც ზიანს არ აყენებს მათ ჯანმრთელობას, მორალს ან განათლებას;
2. უზრუნველყონ, რომ ისეთ სამუშაოზე მიღების ასაკი, რომელიც მიჩნეულია სახიფათოდ ან არაპიგიურად, შეადგენს 18 წელს;
3. უზრუნველყონ, რომ ის პირები, რომლებსაც არ დაუსრულებიათ სავალდებულო განათლების მიღება, არ იქნენ დასაქმებულნი ისეთ სამუშაოებზე, რაც ხელს შეუშლის მათ შესაბამისი განათლების მიღებაში;
4. უზრუნველყონ 18 წლამდე ასაკის პირებისათვის სამუშაო საათების შემცირება მათი განვითარების და კერძოდ, პროფესიული მომზადების საჭიროებათა შესაბამისად;
5. აღიარონ ახალგაზრდა მუშებისა და შეგირდების მიერ სამართლიანი ხელფასის ან სხვაგვარი გასამრჯელოს მიღების უფლება;
6. უზრუნველყონ, რომ ჩვეულებრივი სამუშაო დღის განმავლობაში ახალგაზრდების მიერ პროფესიულ მომზადებაზე დახარჯული დრო დამსაქმებლის თანხმობით ჩაითვალოს სამუშაო საათებში;
7. უზრუნველყონ 18 წლამდე ასაკის პირებისათვის არა ნაკლებ ოთხკვირიანი ანაზღაურებადი შვებულებით სარგებლობის უფლება;
8. უზრუნველყონ, რომ 18 წლამდე ასაკის პირები იქნენ დასაქმებულნი ღამის სამუშაოებზე, გარდა იმ სამუშაოებისა, რომლებიც გათვალისწინებულია ეროვნული კანონმდებლობით ან კანონქვემდებარე აქტებით;
9. უზრუნველყონ 18 წლამდე ასაკის იმ პირების რეგულარული სამედიცინო შემოწმება, რომლებიც დასაქმებულნი არიან ეროვნული კანონმდებლობით ან კანონქვემდებარე აქტებით გათვალისწინებულ სამუშაოზე;
10. უზრუნველყონ ბავშვებისა და ახალგაზრდების სპეციალური დაცვა ფიზიკური და მორალური ზიანისაგან, რომელიც შესაძლებელია დაკავშირებული იყოს მათ საქმიანობასთან პირდაპირი ან არაპირდაპირი გზით.

მუხლი 8 - ორსულობისა და ბავშვის გაჩენის შემდეგ დასაქმებულ ქალთა დაცვის უფლება

ორსულობისა და ბავშვის გაჩენის შემდეგ დასაქმებულ ქალთა უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ:

1. უზრუნველყონ დასაქმებული ქალები ბავშვის დაბადებამდე და ბავშვის დაბადების შემდეგ არანაკლებ თოთხმეტი კვირის ხანგრძლივობის ანაზღაურებადი დეკრეტული შევებულებით, ადეკვატური სოციალური უზრუნველყოფით ან სახელმწიფო ფონდებით გათვალისწინებული შეღავათებით;
2. უკანონოდ მიიჩნიონ დამსაქმებლის მიერ ქალისათვის სამსახურიდან დათხოვნის შესახებ გადაწყვეტილების შეტყობინება, ქალის მიერ ფეხმძიმობის შესახებ დამსაქმებლისათვის ინფორმაციის მიწოდებიდან დეკრეტული შევებულების დასრულებამდე პერიოდის განმავლობაში, ან ქალისათვის სამსახურიდან დათხოვნის შესახებ შეტყობინების გადაცემა ამ პერიოდის ამოწურვისას;
3. უზრუნველყონ მეძუძური დედების მიერ სამუშაო დროის გამოყენების უფლება;
4. დაარეგულირონ ფეხმძიმე და მეძუძური ქალების, ასევე იმ ქალების დასაქმება ღამის სამუშაოზე, რომლებიც უვლიან თავიანთ ჩვილებს;
5. აკრძალონ ფეხმძიმე, მეძუძური და ჩვილების მომვლელ ქალების დასაქმება მიწისქვეშა სამთამადნო და ყველა სხვა სამუშაოზე, რომელიც შეუფერებელია მათთვის ამ სამუშაოთა სახიფათო, არაპიგიურ ან მძიმე ხასიათიდან გამომდინარე და მიიღონ სათანადო ზომები ამ ქალების დასაქმების უფლებათა დასაცავად.

მუხლი 9 - პროფესიული ორიენტაციის უფლება

პროფესიულ ორიენტაციაზე უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ უზრუნველყონ ისეთი სამსახურის არსებობა, რომლებიც დაეხმარება ყველა პირს, ინვალიდთა ჩათვლით, პროფესიის არჩევაში მათი პიროვნული თავისებურებებისა და შესაძლებლობების გათვალისწინებით: ასეთი დახმარების გაწევა უნდა იყოს უფასო, როგორც ახალგაზრდებისათვის, სკოლის მოსწავლეთა ჩათვლით, ასევე მოზრდილებისთვისაც.

მუხლი 10 - პროფესიული მომზადების უფლება

პროფესიულ მომზადებაზე უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ:

1. უზრუნველყონ ყველა პირის, ინვალიდთა ჩათვლით, ტექნიკური და პროფესიული მომზადება მუშაკთა და დამსაქმებელთა ორგანიზაციებთან კონსულტაციების გზით; ხელი შეუწყონ უმაღლესი ტექნიკური და საუნივერსიტეტო განათლების მიღებას მხოლოდ პიროვნული შესაძლებლობების გათვალისწინებით;
2. ხელი შეუწყონ შეგირდთა სწავლების სისტემის შექმნას სხვადასხვა სპეციალობებში ახალგაზრდა ვაჟებისა და გოგონების მომზადების მიზნით;
3. აუცილებლობის შესაბამისად, უზრუნველყონ:
  - ა) ადეკვატური და ადვილად ხელმისაწვდომი პროფესიული მომზადების საშუალებები მოზრდილ მუშაკთათვის;
  - ბ) სპეციალური საშუალებები მოზრდილ მუშაკთა გადამზადების მიზნით, რაც განპირობებულია ტექნოლოგიური პროგრესით ან დასაქმების სფეროში ახალი ტენდეციების შემოღებით;
4. აუცილებლობის შესაბამისად, უზრუნველყონ ან ხელი შეუწყონ სპეციალურ ზომების გატარებას ხანგრძლივი დროის განმავლობაში დაუსაქმებელ პირთა გადამზადებისა და სამუშაო პროცესში ჩართვის მიზნით;

5. უზრუნველყონ შესაბამისი ზომების გატარების შედეგად დადგენილი შეღავათების სრული გამოყენება:

- ა) სწავლების ნებისმიერი საფასურის ან გადასახადის შემცირება ან გაუქმება;
- ბ) ფინანსური დახმარების გაწევა შესაბამის შემთხვევაში;

ც) დამსაქმებლის თხოვნით მუშაკის მიერ დამატებით პროფესიულ მომზადებაზე დახარჯული დროის ჩათვლა ჩვეულებრივ სამუშაო საათებში;

დ) ზედამხედველობის გაწევისა და მუშაკთა ორგანიზაციებთან შესაბამისი კონსულტაციების გამართვის გზით, შეგირდთა სწავლებისა და პროფესიული მომზადების სხვა საშუალებების უზრუნველყოფა ახალგაზრდა მუშაკთათვის, ასევე ახალგაზრდა მუშაკთა სათანადო დაცვა.

მუხლი 11 - ჯანმრთელობის დაცვის უფლება

ჯანმრთელობის დაცვის უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ უშუალოდ ან სახელმწიფო ან კერძო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით, მიიღონ ზომები, რომლებიც, ინტერ ალია, მიზნად ისახავს:

- 1. ავადმყოფობის გამოწვევი მიზეზების მაქსიმალურად აღმოფხვრას;
- 2. საკონსულტაციო და საგანმანათლებლო საშუალებების უზრუნველყოფას ჯანმრთელობის განმტკიცებისა და ჯანდაცვის საკითხებში ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის დადგენის მიზნით;
- 3. მაქსიმალურად შესაძლო დონეზე ეპიდემიურ, ენდემურ და სხვა დაავადებათა, ისევე როგორც უბედურ შემთხვევაში აღკვეთს.

მუხლი 12 - სოციალური უზრუნველყოფის უფლება

სოციალური უზრუნველყოფის უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ:

- 1. შექმნან და შეინარჩუნონ სოციალური უზრუნველყოფის სისტემა;
- 2. შეინარჩუნონ სოციალური უზრუნველყოფის სისტემა დამაკმაყოფილებელ დონეზე, რომელიც უნდა შეესაბამებოდეს ევროპის სოციალური უზრუნველყოფის კოდექსის რატიფიკაციისათვის აუცილებელ დონეს;
- 3. მიიღონ ზომები სოციალური უზრუნველყოფის სისტემის გაუმჯობესების მიზნით;
- 4. სათანადო ორმხრივი და მრავალმხრივი შეთანხმების დადების და ასეთ შეთანხმებებში გათვალისწინებული პირობების დაცვის გზით, უზრუნველყონ:

ა) სოციალური უზრუნველყოფის უფლებების დაცვასთან დაკავშირებით, სხვა მხარეთა მოქალაქეებზე ისეთივე რეჟიმის გავრცელება, რომელიც მოქმედებს მათივე მოქალაქეების მიმართ, რაც მოიცავს სოციალური უზრუნველყოფის სფეროში მოქმედი კანონმდებლობიდან გამომდინარე შეღავათების შენარჩუნებას;

ბ) სოციალური უზრუნველყოფის უფლებათა მინიჭება, შენარჩუნება და აღდგენა სადაზღვევო პერიოდისა და დამთავრებული სამუშაო სტაჟის აკუმულირების საფუძველზე, თითოეული ხელშემკვრელი მხარის კანონმდებლობის შესაბამისად.

მუხლი 13 - სოციალური და სამედიცინო დახმარების მიღების უფლება

სოციალური და სამედიცინო დახმარების უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ:

- 1. სათანადო დახმარებით, ხოლო ავადმყოფობის შემთხვევაში, შესაბამისი მოვლით უზრუნველყონ ნებისმიერი პირი, რომელსაც არ გააჩნია ადეკვატური სახსრები და ასევე არ შეუძლია

მათი მოპოვება საკუთარი ძალებით ან სხვა საშუალებებით, კერძოდ, სოციალური უზრუნველყოფის სფეროში გათვალისწინებული შეღავათების გამოყენების გზით;

2. უზრუნველყონ, რომ ასეთი დახმარების მიმღებ პირებს არ შეეზღუდოთ პილიტიკური და სოციალური უფლებები;

3. უზრუნველყონ თითოეული პირის მიერ შესაბამისი სახელმწიფო და კერძო სამსახურების კონსულტაციებითა და დახმარებით სარგებლობა, პირადი ან ოჯახურ პრობლემათა აღმოფხვრის, თავიდან აცილების ან შემსუბუქების მიზნით;

4. სოციალური და სამედიცინო დახმარების შესახებ ევროპის 1953 წლის 11 დეკემბრის კონვენციის საფუძველზე ნაკისრი ვალდებულებების შესაბამისად, გამოიყენონ ამ მუხლის 1-ლ, მე-2 და მე-3 პუნქტებით გათვალისწინებული დებულებები სხვა მხარეთა იმ მოქალაქეების მიმართ, რომლებიც კანონიერად იმყოფებიან მათ ტერიტორიებზე.

მუხლი 14 - სოციალური უზრუნველყოფის სამსახურებით სარგებლობის უფლება

სოციალური უზრუნველყოფის სამსახურებით სარგებლობის უფლების ეფექტური განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ:

1. უზრუნველყონ ისეთი სამსახურები, რომლებიც სოციალური საქმიანობის მეთოდის გამოყენებით, ხელს შეუწყობენ როგორც ცალკეულ პირებს, ისე საზოგადოებრივი ჯგუფების კეთილდღეობას და განვითარებას, ასევე მათ შეგუებას სოციალურ გარემოსთან;

2. ხელი შეუწყონ ფიზიკურ პირებს ან ორგანიზაციათა მონაწილეობა ასეთი სამსახურების შექმნასა და შენარჩუნებაში.

მუხლი 15 - შრომისუნარო პირთა დამოუკიდებლობის, სოციალური ინტეგრაციისა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლება

ასაკისა და უუნარობის მიზეზის მიუხედავად, შრომისუნარო პირთა დამოუკიდებლობის, სოციალური ინტეგრაციისა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ:

1. მიიღონ აუცილებელი ზომები შრომისუნარდაქვეითებულ პირთა სწავლებისა და პროფესიული მომზადების მიზნით საერთო პროგრამის ფარგლებში, ხოლო თუ ეს შეუძლებელია, სპეციალიზებული სახელმწიფო ან კერძო ორგანოების საშუალებით;

2. მიიღონ ყველა საჭირო ზომა ასეთ პირთა დასაქმების მიზნით; უზრუნველყონ დამსაქმებელთა მიერ შრომისუნარდაქვეითებულ პირთა დაქირავება და დასაქმება ჩვეულებრივ სამუშაო გარემოში, უუნაროთათვის სამუშაო პირობების შექმნა, ხოლო იმ შემთხვევაში თუ ეს შეუძლებელია, მათთვის სპეციალური დაცული სამუშაო გარემოს შექმნა უუნარობის ხარისხის გათვალისწინებით. ცალკეულ შემთხვევებში, შესაძლებელია საჭირო გახდეს ინვალიდთა დასაქმებისა და მხარდაჭერის სპეციალური სამსახურების გამოყენება;

3. ხელი შეუწყონ მათ სრულ სოციალურ ინტეგრაციასა და მონაწილეობას საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, ტექნიკური დახმარების გაწევის გზით, რომელიც მოიცავს კომუნიკაციისა და გადაადგილების სფეროში არსებული ბარიერების აღმოფხვრას, ტრანსპორტითა და საცხოვრებელი ადგილებით უზრუნველყოფას, კულტურული საქმიანობაში მონაწილეობის მიღებასა და დასვენებას.

მუხლი 16 - ოჯახის სოციალური, იურიდიული და ეკონომიკური დაცვის უფლება

საზოგადოების ძირითადი უჯრედის - ოჯახის სრული განვითარების აუცილებელი პირობების შექმნის მიზნით, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ უზრუნველყონ ოჯახის ეკონომიკური, იურიდიული და სოციალური დაცვა, ისეთი საშუალებებით, როგორცაა სოციალური და ოჯახისათვის განკუთვნილი დახმარების გაცემა, საგადასახადო შეღავათები, ოჯახის უზრუნველყოფა

ბინით, შეღავათები ახალდაქორწინებულთათვის და სხვა შესაბამისი შეღავათები.

მუხლი 17 - ბავშვებისა და ახალგაზრდების სოციალური, იურიდიული და ეკონომიკური დაცვის უფლება

იმისათვის რომ უზრუნველყოფილ იქნას ბავშვებისა და ახალგაზრდების უფლება-აღიზარდონ ისეთ გარემოში, რომელიც ხელს შეუწყობს მათი ფიზიკური და გონებრივი შესაძლებლობების სრულ განვითარებას, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ, უშუალოდ ან სახელმწიფო და კერძო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის გზით, მიიღონ ყველა აუცილებელი ზომა, რომელიც მიზნად ისახავს:

1) ა) მშობელთა უფლებებისა და მოვალეობების გათვალისწინებით, ბავშვებისა და ახალგაზრდების უზრუნველყოფას შესაბამისი დახმარებით, განათლებითა და მომზადებით, ამ მიზნისათვის საჭირო ინსტრუმენტებისა და სამსახურების შექმნისა და შენარჩუნების გზით;

ბ) ბავშვებისა და ახალგაზრდების დაცვას დაუდევრობის, ძალადობის ან ექსპლოატაციისაგან;

ც) დროებით ან სამუდამოდ ოჯახის მზრუნველობას მოკლებული ბავშვებისა და ახალგაზრდების დაცვასა და მათთვის სპეციალური დახმარების გაწევას;

2. ბავშვებისა და ახალგაზრდების უზრუნველყოფას უფასო დაწყებითი და საშუალო განათლებით, ასევე მათ მიერ სასკოლო მეცადინეობების რეგულარული დასწრება.

მუხლი 18 - სხვა მხარეთა ტერიტორიაზე შემოსავლიანი საქმიანობის განხორციელების უფლება

სხვა მხარეთა ტერიტორიაზე შემოსავლიანი საქმიანობის განხორციელების უფლების ეფექტურად გამოყენების მიზნით, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ:

1. უზრუნველყონ არსებული ნორმების ლიბერალური გამოყენება;

2. გაამარტივონ არსებული ფორმალობები და შეამცირონ ან გააუქმონ უცხოელ მუშაკთათვის ან მათი დამსაქმებლისათვის დაწესებული სასამართლო ან სხვა გადასახადები;

3. უზრუნველყონ უცხოელ მუშაკთა დასაქმებასთან დაკავშირებული ცალკეული ან ყველა ნორმის ლებერალიზაცია;

და აღიარონ,

4. თავიანთ მოქალაქეთა მიერ ქვეყნის დატოვების უფლება სხვა მხარეთა ტერიტორიაზე შემოსავლიანი საქმიანობის განხორციელების მიზნით.

მუხლი 19 - მიგრანტ მუშაკთა და მათი ოჯახების უფლება დაცვასა და დახმარებაზე

დაცვასა და დახმარებაზე მიგრანტ მუშაკთა და მათი ოჯახების უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ:

1. უზრუნველყონ უფასო სამსახურების შექმნა, რომლებიც დახმარებას გაუწევს ასეთ მუშაკებს ზუსტი ინფორმაციის მიღების მიზნით; მიიღონ ყველა საჭირო ზომა ემიგრაციისა და იმიგრაციასთან დაკავშირებული არასწორი პროპაგანდის აღკვეთის მიზნით, იმდენად, რამდენადაც ამის შესაძლებლობას იძლევა ეროვნული კანონები და საკანონმდებლო აქტები;

2. მიიღონ სათანადო ზომები თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში, რათა ხელი შეუწყონ ასეთი მუშაკთა და მათი ოჯახების გამგზავრებას, მგზავრობასა და დაბრუნებას და უზრუნველყოფენ სათანადო სამსახურების მიერ მგზავრობის დროს სათანადო სამედიცინო დახმარების გაწევას და ჰიგიენური პირობების შექმნას;

3. მხარი დაუჭირონ თანამშრომლობას სახელმწიფო და კერძო სოციალურ სამსახურებს შორის ემიგრაციისა და იმიგრაციის ქვეყნებში;

4. კანონით რეგულირებულ ან ადმინისტრაციული ორგანოების კონტროლს დაქვემდებარებულ

სფეროებში, თავიანთ ტერიტორიაზე კანონიერად მყოფი ასეთი მუშაკების მიმართ გამოიყენონ ისეთი ხელსაყრელი რეჟიმი, როგორც საკუთარი მოქალაქეების მიმართ, შემდეგ საკითხებთან დაკავშირებით:

ა) შრომის ანაზღაურება და დასაქმებისა და მუშაობის სხვა პირობები;

ბ) პროფესიული კავშირების წევრობა და კოლექტიურ ხელშეკრულებებთან დაკავშირებული უპირატესობებით სარგებლობა;

ც) დაბინავება;

5. დასაქმებულ პირთათვის დაწესებულ გადასახადებსა და მოსაკრებლებთან დაკავშირებით, თავიანთ ტერიტორიაზე კანონიერად მყოფი ასეთი მუშაკების მიმართ გამოიყენონ ისეთივე ხელსაყრელი რეჟიმი, როგორც მოქმედებს საკუთარი მოქალაქეების მიმართ;

6. უზრუნველყონ იმ უცხოელი მუშაკის ცხოვრება თავის ოჯახთან ერთად, რომელსაც მიღებული აქვს მიმღები ქვეყნის ტერიტორიაზე დაფუძნების ნებართვა;

7. თავიანთ ტერიტორიაზე კანონიერად მყოფი ასეთი მუშაკების მიმართ გამოიყენონ ისეთივე ხელსაყრელი რეჟიმი, როგორც მოქმედებს საკუთარი მოქალაქეების მიმართ, ამ მუხლით გათვალისწინებულ საკითხებზე აღძრულ სასამართლო პროცესებთან დაკავშირებით;

8. უზრუნველყონ, რომ არ მოხდეს თავიანთ ტერიტორიაზე კანონიერად მცხოვრები ასეთი მუშაკების გაძევება, იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც ისინი საფრთხეს უქმნიან ეროვნულ უშიშროებას ან ლახავენ საზოგადოებრივ ინტერესებს და მორალს;

9. სამართლებრივ ფარგლებში დართონ ასეთ მუშაკებს თავიანთი შემოსავლებისა და დანახოების გარკვეული ნაწილის გადარიცხვის ნებართვა;

10. ამ მუხლით გათვალისწინებული დაცვისა და დახმარების უფლება მიანიჭონ ასევე თვითდასაქმებულ მიგრანტებსაც შესაძლებლობის ფარგლებში;

11. მხარი დაუჭირონ და ხელი შეუწყონ მიმღები ქვეყნის სახელმწიფო ენის შესწავლას, ხოლო რამდენიმე სახელმწიფო ენის არსებობის შემთხვევაში, ერთ-ერთი ენის შესწავლას მიგრანტ მუშაკთა და მათი ოჯახების წევრების მიერ;

12. რამდენადაც ეს პრაქტიკულად შესაძლებელი იქნება, ხელი შეუწყონ მიგრანტ მუშაკთა ბავშვების მიერ მიგრანტ მუშაკთა დედა ენის შესწავლას.

მუხლი 20 - დასაქმებისა და პროფესიული საქმიანობის სფეროში თანაბარი შესაძლებლობებითა და თანასწორი მოპყრობით სარგებლობის უფლება, სქესობრივი დისკრიმინაციის გარეშე

დასაქმებისა და პროფესიული საქმიანობის სფეროში სქესობრივი დისკრიმინაციის გარეშე, თანაბარი შესაძლებლობებისა და თანასწორი მოპყრობით სარგებლობის უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ აღიარონ ეს უფლება და მიიღონ სათანადო ზომები შემდეგ სფეროებში:

ა) დასაქმების ხელმისაწვდომობა, სამსახურიდან დათხოვნისაგან დაცვა და პროფესიული რეინტეგრაცია;

ბ) პროფესიული ორიენტაციის განსაზღვრა, პროფესიული მომზადება, გადამზადება და რეაბილიტაცია;

გ) დასაქმების ვადები და სამუშაო პირობები, ანაზღაურების ჩათვლით;

დ) სამსახურებრივი წინსვლა, დაწინაურების ჩათვლით.

მუხლი 21 - ინფორმაციითა და კონსულტაციებით სარგებლობის უფლება

შრომით დაწესებულებაში მომუშავე პირთა მიერ ინფორმაციითა და კონსულტაციებით

სარგებლობის უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულებას იღებენ მიიღონ ან მხარი დაუჭირონ ისეთ ზომებს, რომლებიც საშუალებას მისცემს მუშაკებს ან მათ წარმომადგენლებს, ეროვნული კანონმდებლობისა და პრაქტიკის შესაბამისად:

ა) რეგულარულად ან სათანადო დროს და ამომწურავად იყვნენ ინფორმირებული მათი დამსაქმებელი შრომითი დაწესებულების ეკონომიკური და ფინანსური მდგომარეობის შესახებ, იმის გათვალისწინებით, რომ გარკვეული ინფორმაცია, რომლის გამჟღავნებაც ზიანს მოუტანს შრომით დაწესებულებას, შეიძლება გამოცხადდეს კონფიდენციალურად; და

ბ) სათანადო დროს გაეწიოთ კონსულტაცია ისეთ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით, რომლებმაც შეიძლება მნიშვნელოვანი ზეგავლენა იქონიოს მუშაკთა ინტერესებზე, კერძოდ შრომით დაწესებულებაში მათი დასაქმების მდგომარეობაზე.

მუხლი 22 - სამუშაო პირობებისა და სამუშაო გარემოს შექმნასა და გაუმჯობესებაში მონაწილეობის მიღების უფლება

სამუშაო პირობებისა და სამუშაო გარემოს შექმნასა და გაუმჯობესებაში მუშაკთა მიერ მონაწილეობის მიღების უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულებას იღებენ გაატარონ ისეთი ზომები, რომლებიც საშუალებას მისცემს მუშაკებსა და მათ წარმომადგენლებს, ეროვნული კანონმდებლობისა და პრაქტიკის შესაბამისად, მონაწილეობა მიიღონ:

ა) სამუშაო პირობების, მუშაობის ორგანიზაციისა და სამუშაო გარემოს განსაზღვრასა და გაუმჯობესებაში;

ბ) შრომით დაწესებულებაში ჰიგიენისა და უსაფრთხოების დაცვაში;

გ) შრომით დაწესებულებაში სოციალური და სოციალ-ეკონომიკური სამსახურების ორგანიზებაში;

დ) ამ საკითხებზე მიღებული აქტების შესრულების ზედამხედველობაში;

მუხლი 23 - ხანდაზმულთა მიერ სოციალური დაცვით სარგებლობის უფლება

ხანდაზმულთა მიერ სოციალური დაცვით უფლებით რაც შეიძლება დიდხანს სარგებლობის მიზნით, მხარეები, უშუალოდ ან სახელმწიფო ან კერძო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის გზით, ვალდებულებას იღებენ მიიღონ და მხარი დაუჭირონ შესაბამის ზომებს, რომლებიც მიზნად ისახავს:

- უზრუნველყოს ხანდაზმულთა დარჩენა საზოგადოების სრულფასოვან წევრებად რაც შეიძლება მეტი ხნით, შემდეგი საშუალებებით:

ა) სათანადო სახსრების გამოყოფა, რაც საშუალებას მისცემს მათ იცხოვრონ ღირსეულად და აქტიური მონაწილეობა მიიღონ საზოგადოებრივ, სოციალურ და კულტურულ ცხოვრებაში;

ბ) ინფორმაციის მიწოდება იმ სამსახურებისა და შეღავათების შესახებ, რომლებიც დადგენილია ხანდაზმულთათვის;

- მისცეს ხანდაზმულ პირებს თავიანთი ცხოვრების წესის თავისუფლად არჩევისა და მათთვის შერჩეულ გარემოში დამოუკიდებლად ცხოვრების შესაძლებლობა შემდეგი საშუალებებით;

ა) საბინაო უზრუნველყოფა მათი საჭიროებისა და ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით ან სათანადო დახმარების გაწევა მათი საცხოვრებელ ბინების ადაპტირების მიზნით;

ბ) ჯანმრთელობის დაცვა და შესაბამისი მომსახურების გაწევა მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით;

- უზრუნველყოს ხანდაზმულთა დაწესებულებებში მცხოვრები პირებისათვის სათანადო დახმარების გაწევა, მათ პირად ცხოვრებაში ჩაურევლად, ასევე უზრუნველყოს ხანდაზმულთა მიერ

მონაწილეობის მიღება გადაწყვეტილებების გამოტანაში დაწესებულების პირობებთან დაკავშირებით.

მუხლი 24 - უფლება დაცვაზე დასაქმების შეწყვეტის შემთხვევაში

დასაქმების შეწყვეტის შემთხვევაში, მუშაკთა მიერ დაცვის უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ აღიარონ:

ა) ყველა მუშაკის უფლება უარი თქვას დასაქმების შეწყვეტაზე საპატიო მიზეზების გარეშე, რომელიც უნდა გამომდინარეობდეს მისი პროფესიული შესაძლებლობებიდან ან მოქცევიდან, ასევე საწარმოს შინაგანაწესიდან;

ბ) მუშაკთა მიერ სათანადო კომპენსაციის ან სხვა შესაბამისი ანაზღაურების მიღების უფლება საპატიო მიზეზების გარეშე დასაქმების შეწყვეტის შემთხვევაში.

მხარეები ვალდებულია იღებენ უზრუნველყონ მუშაკის მიერ მიუკერძოებელ ორგანოში საჩივრის შეტანის უფლება საპატიო მიზეზების გარეშე დასაქმების შეწყვეტის შემთხვევაში.

მუხლი 25 - მუშაკთა მოთხოვნების შესრულების უფლება დამსაქმებლის გაკოტრების შემთხვევაში

დამსაქმებლის გაკოტრების შემთხვევაში, მუშაკთა მოთხოვნების შესრულების უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ უზრუნველყონ დასაქმების კონტრაქტიდან ან შრომითი ურთიერთობებიდან გამომდინარე მუშაკთა მოთხოვნების შესრულება საგარანტიო დაწესებულებების ამოქმედების გზით ან ნებისმიერი სხვა ფორმით.

მუხლი 26 - მუშაკთა ღირსების დაცვის უფლება

მუშაკთა ღირსების დაცვის უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ მუშაკთა დასაქმების ორგანიზაციებთან კონსულტაციების გზით:

1. უზრუნველყონ შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდება და სამუშაო ადგილებზე სექსუალური ძალადობის აღმოფხვრა, ასევე მიიღონ ყველა სათანადო ზომა აღნიშნული ქმედებებისაგან მუშაკთა დაცვის მიზნით;

2. უზრუნველყონ შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდება და სამუშაო ადგილებზე მუშაკთა წინააღმდეგ მიმართული ცალსახად უარყოფითი და შეურაცხმყოფელი ქმედებების აღმოფხვრა, ასევე მიიღონ ყველა სათანადო ზომა აღნიშნული ქმედებებისაგან მუშაკთა დაცვის მიზნით.

მუხლი 27 - დაოჯახებულ მუშაკთა მიერ თანაბარი შესაძლებლობებითა და თანაბარი მოპყრობით სარგებლის უფლება

დაოჯახებულ მუშაკთა მიერ თანაბარი შესაძლებლობებითა და თანაბარი მოპყრობით სარგებლობის უფლების ეფექტური განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ:

1. მიიღონ შესაბამისი ზომები:

ა) რაც დასაქმებისა და, ოჯახურ მოვალეობათა გამო სამსახურის გაცდენის შემთხვევაში, ხელახალი დასაქმების შესაძლებლობას მისცემს დაოჯახებულ მუშაკებს; ზემოაღნიშნული მოიცავს ასევე ზომების გატარებას პროფესიული ორიენტაციის განსაზღვრისა და პროფესიული მომზადების სფეროში;

ბ) რაც უზრუნველყოფს ასეთ მუშაკთა ინტერესების გათვალისწინებას დასაქმებისა და სოციალური უზრუნველყოფის პირობების განსაზღვრის პროცესში;

გ) რაც უზრუნველყოფს სახელმწიფო ან კერძო სამსახურების, კერძოდ, დღის განმავლობაში ბავშვთა მოვლის დაწესებულებების შექმნას და სხვა ღონისძიებების გატარებას;

2. უზრუნველყონ დეკრეტული შევებულების შემდეგ მშობლის მიერ ბავშვის მოვლის მიზნით შევებულების აღების შესაძლებლობა, რომლის ხანგრძლივობა და პირობები უნდა განისაზღვროს

ეროვნული კანონმდებლობით, კოლექტიური შეთანხმების ან მიღებული პრაქტიკის საფუძველზე;

3. უზრუნველყონ, რომ ოჯახური მოვალეობების შესრულება არ იქცეს დასაქმების შეწყვეტის საპატიო საფუძველად.

მუხლი 28 - შრომით დაწესებულებებში მუშაკთა წარმომადგენლების მიერ დაცვის უფლების განხორციელება და მათთვის მინიჭებული შედეგები.

მუშაკთა წარმომადგენლების მიერ თავიანთი ფუნქციების ეფექტურად შესრულების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ შრომით დაწესებულებაში უზრუნველყონ:

ა) მუშაკთა წარმომადგენლების ეფექტური დაცვა მათთვის საზიანო ქმედებების განხორციელების შემთხვევაში, სამსახურიდან დათხოვნის ჩათვლით, რომელიც განპირობებულია მათი სტატუსით და დაწესებულებაში მათ მიერ მუშაკთა წარმომადგენლის ფუნქციების შესრულებით;

ბ) მუშაკთა წარმომადგენლებისათვის მთელი რიგი შედეგების მინიჭება, მათ მიერ თავიანთი ფუნქციების დაუყოვნებლივ და ეფექტურად შესრულების მიზნით, ქვეყანაში არსებული სამრეწველო ურთიერთობების, ასევე შრომითი დაწესებულების მოთხოვნილებათა და საწარმოო სიმძლავრეების გათვალისწინებით.

მუხლი 29 - ინფორმაციითა და კონსულტაციებით სარგებლობის უფლება კოლექტიური შემცირებების პროცესში

კოლექტიური შემცირებების პროცესში ინფორმაციითა და კონსულტაციებით სარგებლობის უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ უზრუნველყონ დამსაქმებელთა მიერ მუშაკთა წარმომადგენლებისათვის კოლექტიური შემცირებების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება და ასევე კონსულტაციების გაწევა ასეთი შემცირებების თავიდან აცილების, შეზღუდვის ან მათი შედეგების შესუსტების მიზნით, რაც გულისხმობს სოციალური ზომების გატარების დათხოვნილ მუშაკთა გადანაწილების ან გადამზადების მიზნით.

მუხლი 30 - სიღატაკისა და სოციალური ოსტრაკიზმისაგან დაცვის უფლება

სიღარიბისა და სოციალური ოსტრაკიზმისაგან დაცვის უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ:

ა) მიიღონ ზომები, რათა უზრუნველყონ იმ პირთა და მათი ოჯახების დასაქმება, დაბინავება, პროფესიული მომზადება, განათლება, კულტურული, სოციალური და სამედიცინო დახმარება, რომლებიც ცხოვრობენ სოციალური ოსტრაკიზმის ან სიღარიბის პირობებში.

ბ) განიხილონ ასეთი ზომები მათი კონკრეტულ სიტუაციასთან მისადაგების მიზნით.

მუხლი 31 - უფლება საცხოვრებელ ადგილზე

საცხოვრებელ ადგილზე უფლების ეფექტურად განხორციელების მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ მიიღონ ზომები, რომლებიც მიზნად ისახავს:

1. შესაბამისი საცხოვრებელი ადგილით უზრუნველყოფას;
2. უბინაობის პრობლემების თავიდან აცილებასა და შერბილებას მისი თანდათანობით აღმოფხვრის მიზნით;
3. საცხოვრებელ ბინებზე ხელმისაწვდომი ფასების უზრუნველყოფას იმ პირთათვის, რომლებსაც არ გააჩნიათ სათანადო სახსრები.

ნაწილი III

მუხლი A-ვალდებულებები

1. ქვემოთ მოცემული B მუხლის დებულებების თანახმად, თითოეული მხარე ვალდებულია

იღებს:

ა) შეასრულოს ამ ქარტიის I ნაწილში მითითებული მიზნები ყველა სათანადო საშუალებებით, ისე როგორც ეს განსაზღვრულია ამ ნაწილის შესავალ პუნქტში;

ბ) შეიბოჭოს თავი ამ ქარტიის II ნაწილის არანაკლებ ექვსი მუხლით შემდეგი ცხრა მუხლიდან: 1-ლი, მე-5, მე-6, მე-7, მე-12, მე-13, მე-16, მე-19 და მე-20 მუხლები;

გ) შეიბოჭოს თავი ქარტიის II ნაწილის დამატებითი მუხლებით ან დანომრილი პუნქტებით, რომლებსაც იგი აირჩევს, იმ პირობით, რომ ამ მუხლებისა და პუნქტების საერთო რაოდენობა არ უნდა იყოს თექვსმეტ მუხლზე ან სამოცდასამ დანომრილ პუნქტზე ნაკლები.

2. ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის „ბ“ და „ც“ ქვეპუნქტების შესაბამისად შერჩეული მუხლების ან პუნქტების შესახებ ეცნობება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს მხარის მიერ სარატიფიკაციო სიგელის, მიღების ან დამტკიცების აქტის შესანახად გადაცემის დროს.

3. მოგვიანებით, ნებისმიერ დროს, ნებისმიერ მხარეს გენერალური მდივნის სახელზე გაგზავნილი შეტყობინების გზით შეუძლია განაცხადოს, რომ იგი მიიჩნევს თავს ვალდებულად ქარტიის II ნაწილის ნებისმიერ იმ მუხლთან ან პუნქტთან დაკავშირებით, რომელიც მას მიღებული არა აქვს ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად. ასეთი შემდგომში აღებული ვალდებულებები განიხილება რატიფიკაციის, მიღების ან დამტკიცების შემადგენელ ნაწილად და აქვს იგივე იურიდიული ძალა შეტყობინების თარიღიდან ერთთვიანი ვადის ამოწურვის შემდგომი თვის პირველ დღეს.

4. თითოეულ მხარეს უნდა ჰქონდეს შრომის ინსპექციის შესაბამისი სისტემა მის ქვეყანაში არსებული პირობების გათვალისწინებით.

მუხლი B - კავშირი ევროპის სოციალური ქარტიისა და 1988 წლის დამატებითი ოქმთან

1. ევროპის სოციალური ქარტიისა და 1988 წლის 5 მაისის დამატებითი ოქმის არცერთ ხელშემკვერელ მხარეს არ შეუძლია ამ ქარტიის რატიფიცირება, მიღება ან დამტკიცება, თუკი თავს არ მიიჩნევს ვალდებულად იმ დებულებებთან დაკავშირებით, რომლებიც შეესაბამება სოციალური ქარტიის დებულებებს, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში, დამატებითი ოქმის დებულებებს, რომელთა შესრულებაც მისთვის სავალდებულოა.

2. ამ ქარტიის ნებისმიერი დებულებით გათვალისწინებული ვალდებულებების აღება შესაბამისი მხარის მიერ გამოიწვევს, ამ მხარის მიმართ ამ ვალდებულებათა ძალაში შესვლის დღიდან, ევროპის სოციალური ქარტიის და სათანადო შემთხვევაში, მისი 1988 წლის დამატებითი ოქმის დებულებების მოქმედების შეწყვეტას, იმ შემთხვევაში, თუ ეს მხარე შებოჭილი იყო ამ დოკუმენტებიდან ერთ-ერთით ან ორივეთი.

ნაწილი IV

მუხლი ჩ – ზედამხედველობა ამ ქარტით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულებაზე

ამ ქარტიაში გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულება ექვემდებარება იმავე ზედამხედველობას, რასაც ევროპის სოციალური ქარტია.

მუხლი D – კოლექტიური საჩივრები

1. ევროპის სოციალური ქარტიის დამატებითი ოქმის დებულებები, რომლებიც ითვალისწინებს კოლექტიური საჩივრების შეტანის წესს, ვრცელდება ამ ქარტიაში მითითებულ ვალდებულებებზე, იმ სახელმწიფოებისათვის, რომლებმაც მოახდინეს ხსენებული ოქმის რატიფიცირება.

2. ნებისმიერ სახელმწიფოს, რომელიც არ თვლის თავს ვალდებულად ევროპის სოციალური

ქარტიის დამატებით ოქმთან დაკავშირებით, რომელიც ითვალისწინებს კოლექტიური საჩივრების შეტანის წესს, შეუძლებელია სარატიფიკაციო სიგელის, მიღების ან დამტკიცების დოკუმენტის შესანახად ჩაბარებისას ან მოგვიანებით, ნებისმიერ დროს, ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის სახელზე გაგზავნილი შეტყობინების გზით განაცხადოს, რომ იგი კისრულობს უზრუნველყოს ამ ქარტიით გათვალისწინებული ვალდებულებების ზედამხედველობა ხსენებულ ოქმში მითითებული პროცედურის შესრულების საფუძველზე.

ნაწილი V

მუხლი E – დისკრიმინაციის აკრძალვა

ამ ქარტიით გათვალისწინებული უფლებებით სარგებლობა განხორციელდება დისკრიმინაციის გარეშე რასის, ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური ან სხვა მოსაზრების, ეროვნული ან სოციალური წარმოშობის, ჯანმრთელობის, ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილების, წარმომავლობის ან სხვაგვარი სტატუსის საფუძველზე.

მუხლი F- გადახვევა ომის ან საგანგებო მდგომარეობის დროს

1. ომის ან საგანგებო მდგომარეობის დროს, რომელიც საფრთხეს უქმნის ერის არსებობას, ნებისმიერ მხარეს შეუძლია მიიღოს ზომები, რომლებიც სცილდება ამ ქარტიის საფუძველზე ნაკისრ ვალდებულებებს, იმ პირობით, რომ ასეთი ზომები არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებულ სხვა ვალდებულებებს.

2. ნებისმიერი მხარე, რომელიც სარგებლობს გადახვევის ამ უფლებით, ვალდებულია ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს რეგულარულად აცნობოს მიღებული ზომების ან მათი მიზეზების შესახებ. იგი ასევე აცნობებს ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს ასეთი ზომების შეწყვეტისა და მის მიერ ქარტიით გათვალისწინებული დებულებების შესახებ.

მუხლი G – შეზღუდვები

1. I ნაწილით გათვალისწინებული უფლებები და პრინციპები და მათი ეფექტურად განხორციელება, როგორც ეს მითითებულია II ნაწილში, არ ექვემდებარება რაიმე შეზღუდვას, გარდა იმ შეზღუდვებისა, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და განპირობებულია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, ასევე საზოგადოებრივი წესრიგის, ეროვნული უსაფრთხოების, ჯანმრთელობის ან მორალის დაცვის ინტერესებით.

2. ამ ქარტიით გათვალისწინებულ უფლებებსა და ვალდებულებებზე დაწესებული შეზღუდვები არ გამოიყენება რაიმე სხვა მიზნით, გარდა იმ მიზნებისა, რომელთათვისაც მოხდა ამ შეზღუდვების დაწესება.

მუხლი H – ურთიერთკავშირი ქარტიასა და შიდა კანონმდებლობას ან საერთაშორისო სამართალს შორის

ამ ქარტიის დებულებები არ ზღუდავს ქვეყანის შიდა კანონმდებლობით ან ორმხრივი ან მრავალმხრივი ხელშეკრულებებით, კონვენციებით ან შეთანხმებებით გათვალისწინებულ დებულებებს, რომლებიც უკვე ძალაშია ან შეიძლება შევიდეს ძალაში და რომლებიც ითვალისწინებს უფრო ხელსაყრელი რეჟიმის დაწესებას იმ პირობათვის, რომლებიც ექვემდებარებიან სოციალურ დაცვას.

მუხლი ლ - ნაკისრი ვალდებულებების შესრულება

1. ამ მუხლებით გათვალისწინებული იმპლემენტაციის მეთოდების შეუზღუდავად, წინამდებარე ქარტიის პირველიდან 31-მდე მუხლების დებულებები განხორციელდება:

- ა) კანონებისა ან კანონქვემდებარე აქტების საფუძველზე;
- ბ) დამსაქმებლებს ან მუშაკთა დასაქმების ორგანიზაციებს შორის დადებული შეთანხმებების

საფუძველზე;

ც) წინა ორი მეთოდის კომბინაციის საფუძველზე;

დ) სხვა შესაბამისი მეთოდების საფუძველზე.

2. ამ ქარტიის II ნაწილის მე-2 მუხლის 1-ლი, მე-2, მე-3, მე-4, მე-5 და მე-7 პუნქტებით, მე-7 მუხლის მე-4, მე-6 და მე-7 პუნქტებით, მე-10 მუხლის 1, მე-2, მე-3 და მე-5 პუნქტებით და 21-ე და 22-ე მუხლებით გათვალისწინებული ვალდებულების შესრულება ჩაითვლება ეფექტურად, თუკი ეს დებულებები, ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად, გამოიყენება მუშაკთა დიდი უმრავლესობის მიმართ.

მუხლი ჯ- შესწორებები

1. ამ ქარტიის ლ და ლლ და ნაწილებში შესატანი ნებისმიერი შესწორება, რომელიც მიზნად ისახავს ამ ქარტით გათვალისწინებული უფლებების გაფართოებას, ისევე როგორც ლლლ და Vლ ნაწილებში შესატანი ნებისმიერი შესწორება, შემოთავაზებული მხარის ან სამთავრობო კომიტეტის მიერ, გადაეცემა ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს, ხოლო გენერალური მდივანი ამ შესწორებათა ტექსტებს მიაწოდებს ქარტიის მხარეებს.

2. წინა პუნქტის შესაბამისად შემოთავაზებული ნებისმიერი შესწორება განიხილება სამთავრობო კომიტეტის მიერ, რომელიც საპარლამენტო ასამბლეასთან კონსულტაციების შემდეგ მიღებულ ტექსტს წარუდგენს მინისტრთა კომიტეტს დამტკიცებისათვის. მინისტრთა კომიტეტის მიერ დამტკიცების შემდეგ, ტექსტი გადაეცემა მხარეებს მიღებისათვის.

3. ამ ქარტიის ლ და ლლ ნაწილებში შეტანილი ნებისმიერი შესწორება, შესწორების მიღები მხარის მიმართ ძალაში შედის სამი მხარის მიერ გენერალური მდივნისათვის შესწორების მიღებასთან დაკავშირებით შეტყობინების გაგზავნიდან ერთთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ მომდევნო თვის პირველ დღეს.

ნებისმიერი მხარის მიმართ, რომელიც შემდგომში მოახდენს შესწორების მიღებას, შესწორება ძალაში შედის ამ მხარის მიერ გენერალური მდივნისათვის შესწორების მიღებასთან დაკავშირებით შეტყობინების გაგზავნიდან ერთთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ მომდევნო თვის პირველ დღეს.

4. ამ ქარტიის III და VI ნაწილებში შესატანი ნებისმიერი შესწორება ძალაში შედის ყველა მხარის მიერ გენერალური მდივნისათვის შესწორების მიღებასთან დაკავშირებით შეტყობინების გაგზავნიდან ერთთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ მომდევნო თვის პირველ დღეს.

ნაწილი VI

მუხლი K - ხელმოწერა, რატიფიკაცია და ძალაში შესვლა

1. ეს ქარტია ღიაა ხელმოსაწერად ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოებისათვის. იგი ექვემდებარება რატიფიკაციას, მიღებას ან დამტკიცებას. სარატიფიკაციო სიგელების, მიღების ან დამტკიცების დოკუმენტები დეპონირდება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანთან.

2. ეს ქარტია ძალაში შედის ევროპის საბჭოს სამი წევრი სახელმწიფოს მიერ ქარტიის სავალდებულოდ გამოცხადებიდან ერთთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ მომდევნო თვის პირველ დღეს.

3. ნებისმიერი სხვა წევრი სახელმწიფოს მიმართ, რომელიც შემდგომში გააკეთებს განცხადებას ქარტიის სავალდებულოებასთან დაკავშირებით, ქარტია ძალაში შევა სარატიფიკაციო სიგელის, მიღების ან დამტკიცების დოკუმენტის დეპონირებიდან ერთთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ მომდევნო თვის პირველ დღეს.

მუხლი L-ტერიტორიული მოქმედების ფარგლებში

1. ეს ქარტია გამოიყენება თითოეული მხარის მეტროპოლიური ტერიტორიების მიმართ. თითოეულ ხელმომწერ მხარეს, ხელმოწერის ან სარატიფიკაციო სიგელის, მიღების ან დამტკიცების

დოკუმენტის შესანახად ჩაბარების დროს, ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის სახელზე გაგზავნილი შეტყობინების საშუალებით შეუძლია განსაზღვროს ის ტერიტორია, რომელიც განიხილება მეტროპოლიურ ტერიტორიად ამ მიზნით.

2. თითოეულ ხელშემკვერელ მხარეს ხელმოწერის ან სარტიფიკაციო სიგელის, მიღების ან დამტკიცების დოკუმენტის შესანახად ჩაბარების დროს ან მოგვიანებით, ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის სახელზე გაგზავნილი შეტყობინების საშუალებით შეუძლია, განაცხადოს, რომ ქარტია მთლიანად ან ნაწილობრივ ვრცელდება ხსენებულ შეტყობინებაში მითითებულ არამეტროპოლიურ ტერიტორიაზე ან ტერიტორიებზე, რომელთა საერთაშორისო ურთიერთობებზეც იგი პასუხს აგებს ან რომელთათვისაც ის კისრულობს საერთაშორისო პასუხისმგებლობას. იგი დეკლარაციაში განსაზღვრავს ქარტიის II ნაწილის იმ მუხლებს, რომლებსაც მიიჩნევს სავალდებულოდ დეკლარაციაში მითითებულ ტერიტორიებთან დაკავშირებით.

3. ქარტიის გამოყენება ვრცელდება იმ ტერიტორიაზე ან ტერიტორიებზე, რომლებიც მითითებულია ზემოხსენებულ დეკლარაციაში გენერალური მდივნის მიერ ამ დეკლარაციასთან დაკავშირებით გაგზავნილი შეტყობინების მიღებიდან ერთთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ მომდევნო თვის პირველ თვეს.

4. ნებისმიერ მხარეს, მოგვიანებით, ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის სახელზე გაგზავნილი შეტყობინების საშუალებით შეუძლია განაცხადოს, რომ ერთი ან მეტი ტერიტორიის მიმართ, რომელთა მიმართაც გამოიყენებოდა ქარტია ამ მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, იგი სავალდებულოდ მიიჩნევს ნებისმიერ მუხლს ან დანომრილ პუნქტს, რომელიც მანამდე მიღებული არ ყოფილა შესაბამისი ტერიტორიის ან ტერიტორიების მიმართ. შემდგომში ნაკისრი ასეთი ვალდებულება განიხილება ნებისმიერ ტერიტორიასთან დაკავშირებით გაკეთებული თავდაპირველი დეკლარაციის შემადგენელ ნაწილად და იგი შეიძენს ისეთივე იურიდიულ ძალას, გენერალური მდივნის მიერ ასეთი შეტყობინების მიღებიდან ერთთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ მომდევნო თვის პირველ დღეს.

მუხლი M- დენონსაცია

1. ნებისმიერ მხარეს შეუძლია მოახდინოს ამ ქარტიის დენონსაცია ხუთწლიანი პერიოდის ბოლოს მის მიმართ ქარტიის ძალაში შესვლის თარიღიდან, ან შემდგომი ორწლიანი პერიოდის და ორივე შემთხვევაში ევროპის გენერალური მდივნისათვის ექვსი თვით ადრე შეტყობინების გაგზავნის გზით, რომელიც შესაბამისად აცნობებს სხვა მხარეებს.

2. ნებისმიერ მხარეს, წინა პუნქტში გათვალისწინებული დებულებების შესაბამისად, შეუძლია მოახდინოს ქარტიის II ნაწილის ნებისმიერი მუხლის ან დანომრილი პუნქტის დენონსაცია, იმ პირობით, რომ მუხლებისა და დანომრილი პუნქტების ოდენობა, რომელიც სავალდებულოა მხარისათვის, არ იქნება თექვსმეტზე ნაკლები პირველ შემთხვევაში და სამოცდასამზე ნაკლები მეორე შემთხვევაში, ამასთან, ეს მუხლები ან პუნქტები უნდა მოიცავდეს მხარის მიერ შერჩეულ იმ მუხლებს, რომლებიც განსაზღვრულია A მუხლის 1-ლი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტში.

3. ნებისმიერ მხარეს შეუძლია მოახდინოს წინამდებარე ქარტიის ან ქარტიის II ნაწილის ნებისმიერი მუხლის დენონსაცია ამ მუხლის 1-ლ პუნქტში გათვალისწინებული პირობების დაცვით ნებისმიერი ტერიტორიის მიმართ, რომლის მიმართაც გამოიყენება ხსენებული ქარტია L მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად გაკეთებული ნებისმიერი დეკლარაციის შესაბამისად.

მუხლი N –დანართი

ამ ქარტიის დანართი წარმოადგენს მის განუყოფელ ნაწილს.

მუხლი O- შეტყობინებები

ევროპის საბჭოს გენერალური მდივანი აცნობებს ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებს და შრომის საერთაშორისო ბიუროს გენერალურ დირექტორს:

- ა) ნებისმიერი ხელმოწერის შესახებ;
- ბ) ნებისმიერი სარატიფიკაციო სიგელი, მიღების ან დამტკიცების დოკუმენტის დეკონირების

შესახებ;

- ვ) ამ ქარტიის K მუხლის შესაბამისად ძალაში შესვლის შესახებ;
- დ) A მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტისა, D მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტების, F მუხლის მე-2 პუნქტის, L მუხლის 1-ლი, მე-2, მე-3 და მე-4 პუნქტების შესაბამისად გაკეთებული ნებისმიერი დეკლარაციის შესახებ;
- ე) ჯ მუხლის შესაბამისად შეტანილი ნებისმიერი შესწორების შესახებ;
- ფ) M მუხლის შესაბამისად გაკეთებული ნებისმიერი დენონსაციის შესახებ;
- გ) ნებისმიერი სხვა აქტის, შეტყობინების ან კომუნიკაციის შესახებ, რომელიც ეხება ამ ქარტიას.

ამის დასტურად, ქვემოთ ხელმოწერნი, სათანადო უფლებამოსილებით აღჭურვილნი, ხელს აწერენ შესწორებულ ქარტიას.

შესრულებულია სტრასბურგში, 1996 წლის მაისის მე-3 დღეს ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე; ორივე ტექსტი არის თანაბრად აუთენტური, შედგენილია თითო ეგზემპლარად, რომელიც ინახება ევროპის საბჭოს არქივებში. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივანი გადასცემს დამოწმებულ ასლებს ევროპის საბჭოს თითოეულ წევრ სახელმწიფოს და შრომის საერთაშორისო ბიუროს გენერალურ დირექტორს.

ევროპის სოციალური ქარტიის შესწორებული ვარიანტის დანართი

ევროპის შესწორებული სოციალური ქარტიის მოქმედება იმ პირების მიმართ, რომლებიც ექვემდებარებიან სოციალურ დაცვას

1. მე-12 მუხლის მე-4 პუნქტისა და მე-13 მუხლის მე-4 პუნქტის შეუზღუდავად, 1-დან 17-მდე და 20-დან 31-მდე მუხლებით გათვალისწინებული პირები მოიცავს უცხოელებს, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი არიან სხვა მხარეთა მოქალაქეები, რომლებიც კანონიერად ცხოვრობენ ან რეგულარულად მუშაობენ შესაბამისი მხარის ტერიტორიაზე, იმის გათვალისწინებით, რომ ეს მუხლები განმარტებულ უნდა იქნეს მე-18 და მე-19 მუხლების დებულებათა შესაბამისად.

ეს ახსნა-განმარტება არ ზღუდავს ნებისმიერი მხარის მიერ ანალოგიური შეღავათების გამოყენებას სხვა პირთა მიმართ.

2. ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ ჟენევის 1951 წლის 28 ივლისის კონვენციისა და 1967 წლის 31 იანვრის ოქმის შესაბამისად, თითოეული მხარე მის ტერიტორიაზე კანონიერად მცხოვრები ლტოლვილებს უზრუნველყოფს მაქსიმალურად ხელსაყრელი რეჟიმით. ნებისმიერ შემთხვევაში, ეს რეჟიმი არ უნდა იყოს უფრო ნაკლებად ხელსაყრელი, ვიდრე ის, რომელიც გათვალისწინებულია ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ კონვენციის და ნებისმიერი მოქმედი საერთაშორისო სამართლის დოკუმენტით.

3. მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ ნიუ-იორკის 1954 წლის 28 სექტემბრის კონვენციის შესაბამისად, თითოეული მხარე მის ტერიტორიაზე კანონიერად მცხოვრებ ლტოლვილებს უზრუნველყოფს მაქსიმალურად ხელსაყრელი რეჟიმით. ნებისმიერ შემთხვევაში, ეს რეჟიმი არ უნდა იყოს უფრო ნაკლებად ხელსაყრელი, ვიდრე ის, რომელიც გათვალისწინებულია მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ კონვენციით და ნებისმიერი მოქმედი საერთაშორისო სამართლის დოკუმენტით.

I ნაწილი, მე-18 პუნქტი და II ნაწილი, მე-18 მუხლი, 1-ლი პუნქტი

ეს დებულებები არ ეხება მხარეთა ტერიტორიაზე შესვლის საკითხებს და არ ზღუდავს პარიზში 1955 წლის 13 დეკემბერს ხელმოწერილ ევროპის კონვენციას ადგილსამყოფელის შესახებ.

ნაწილი II

მუხლი 1, პუნქტი 2

ეს დებულება არ შეიძლება განმარტებულ იქნას როგორც პროფკავშირის საქმიანობის ამკრძალავი ან ნებისდამრთველი დებულება.

მუხლი 2, პუნქტი 6

მხარეებმა შეიძლება დაადგინონ, რომ ეს დებულება არ იქნას გამოყენებული:

ა) იმ მუშაკთა მიმართ, რომლებსაც გაფორმებული აქვთ კონტრაქტი არა უმეტეს ერთი თვის ვადით და/ან ერთი კვირით, რომელიც ითვალისწინებს რვა საათიან დასაქმებას

ბ) იმ შემთხვევაში თუ დასაქმების კონტრაქტი ან სამუშაო ურთიერთობები არის დროებითი და/ან სპეციფიკური ხასიათის, იმ პირობით, რომ ზემოაღნიშნული დებულების გამოყენებლობა გამართლებული ობიექტური გარემოებებით.

მუხლი 3, პუნქტი 4

ამ დებულების მიზნებისათვის, ამ სამსახურების ფუნქციონირება, ორგანიზაცია და საქმიანობის პირობები უნდა განისაზღვროს ეროვნული კანონებით ან კანონქვემდებარე აქტებით, კოლექტიური შეთანხმებებით ან სხვა საშუალებებით, ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით.

მუხლი 4, პუნქტი 4

ეს დებულება არ იქნება განმარტებული როგორც სამსახურიდან დაუყოვნებლივ დათხოვნის ამკრძალავი ნორმა რაიმე სერიოზული დარღვევის შემთხვევაში.

მუხლი 4, პუნქტი 5

მხარეს შეუძლია აიღოს ამ პუნქტით გათვალისწინებული ვალდებულება, თუ კანონით ან კოლექტიური ხელშეკრულებებით ან არბიტრაჟის გადაწყვეტილებებით ხელფასიდან გამოქვითვა არ არის ნებადართული მუშაკთა დიდი უმრავლესობის მიმართ; გამონაკლისს წარმოადგენენ ის პირები, რომლებზეც არ ვრცელდება ეს დებულება.

მუხლი 6, პუნქტი 4

თითოეულ მხარეს შეუძლია ისარგებლოს კანონით გათვალისწინებული გაფიცვის უფლებით, იმ პირობით, რომ ამ უფლებაზე შემდგომი შეზღუდვის დაწესება შეიძლება გამართლებულ იქნას G მუხლით გათვალისწინებული პირობებით.

მუხლი 7, პუნქტი 2

ეს დებულება ხელს არ შეუძლის მხარეებს თავიანთი კანონმდებლობის საფუძველზე უფლება მისცენ ახალგაზრდებს, რომლებსაც ჯერ არ მიუღწევიათ დადგენილი მინიმალური ასაკისათვის, შეასრულონ სამუშაო, რომელიც აუცილებელია მათი პროფესიული მომზადებისათვის, იმ პირობით, რომ ასეთი სამუშაოს შესრულება უნდა მოხდეს ხელისუფლების კომპეტენტური ორგანოების მიერ განსაზღვრული პირობების დაცვით, ხოლო ახალგაზრდების ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების დასაცავად უნდა გატარდეს შესაბამისი ზომები.

მუხლი 7, პუნქტი 8

მხარეს შეუძლია შეასრულოს აღნიშნული ვალდებულება, თუ იგი კანონით უზრუნველყოფს რომ არ მოხდეს ღამის სამუშაოებში თვრამეტ წლამდე ასაკის პირთა დიდი უმრავლესობის დასაქმება.

მუხლი 8, პუნქტი 2

ეს დებულება არ იქნება განმარტებული როგორც აბსოლუტური აკრძალვის დამდგენი ნორმა,

გამონაკლისი დაიშვება შემდეგ შემთხვევებში:

- ა) თუ დასაქმებულმა ქალმა ჩაიდინა რაიმე სამსახურებრივი გადაცდომა, რაც ამართლებს მის შრომითი ურთიერთობების შეწყვეტას;
- ბ) თუ შესაბამისი შრომითი დაწესებულება შეწყვეტს საქმიანობას;
- გ) თუ დასაქმების კონტრაქტით განსაზღვრული ვადა ამოიწურება.

მუხლი 12, პუნქტი 4

ამ პუნქტის შესავალ ნაწილში სიტყვები – “და ასეთ შეთანხმებებში გათვალისწინებული პირობების დაცვით”, იმ შეღავათებთან დაკავშირებით, რომლებიც არსებობს სადაზღვევო შენატანისაგან დამოუკიდებლად, ითვალისწინებს მხარის უფლებას სხვა მხარის მოქალაქეებისათვის დაადგინოს მის ტერიტორიაზე ცხოვრების განსაზღვრული ვადა მათთვის ამგვარი შეღავათების მინიჭებამდე.

მუხლი 13, პუნქტი 4

იმ მთავრობებს, რომლებიც არ წარმოადგენენ სოციალური და სამედიცინო დახმარების შესახებ ევროპის კონვენციის მხარეებს, შეუძლიათ მოახდინონ ამ ქარტიის რატიფიკაცია ამ პუნქტთან დაკავშირებით, იმ პირობით, რომ ისინი სხვა მხარეთა მოქალაქეებს უზრუნველყოფენ ისეთივე რეჟიმით, რომელიც შესაბამისობაში იქნება ზემოხსენებული კონვენციის დებულებებთან.

მუხლი 16

ამ დებულებით უზრუნველყოფილი დაცვა ვრცელდება ერთი მშობლისაგან შემდგარ ოჯახებზე.

მუხლი 17

ქარტიის სხვა დებულებების, კერძოდ მე-7 მუხლის დებულებების შეუზღუდავად, ეს დებულება ვრცელდება ყველა პირზე, რომელსაც არ შესრულებია 18 წელი, თუ მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, სრულწლოვანების მისაღწევად დადგენილია 18 წელზე უფრო მცირე ასაკი.

ეს არ გულისხმობს სავალდებულო განათლების მიღების ვალდებულებას ზემოხსენებული ასაკის მიღწევამდე.

მუხლი 19, პუნქტი 6

ამ დებულების გამოყენების მიზნით, სიტყვები – “უცხოელი მუშაკის ოჯახი” ნიშნავს მუშაკის მეუღლესა და დაუქორწინებელ შვილებს, იმ შემთხვევაში თუ შვილები მიიჩნევიან არასრულწლოვანებად მიმღები სახელმწიფოს მიერ ან თუ ისინი იმყოფებიან მიგრანტი მუშაკის კმაყოფაზე.

მუხლი 20

1. სოციალური უზრუნველყოფის და სხვა დებულებები, რომლებიც ითვალისწინებს შეღავათებს უმუშევრობის, მოხუცებულობის და მარჩენალის დაკარგვის შემთხვევაში, შეიძლება არ შევიდეს მუხლის მოქმედების სფეროში.

2. დებულებები, რომლებიც ეხება ქალთა დაცვას, კერძოდ კი ფეხმძიმობის, მშობიარობასა და ბავშვის დაბადების შემდგომ პერიოდში, არ განიხილება, როგორც დისკრიმინაცია ამ მუხლის თვალსაზრისით.

3. ეს მუხლი ხელს არ შეუშლის სპეციფიკური ზომების მიღებას, რომლებიც მიზნად ისახავს დე ფაქტო არსებული არათანასწორობის აღმოფხვრას.

4. შრომითი საქმიანობა, რომელიც მისი შესრულების თავისებურებიდან გამომდინარე, შეიძლება განახორციელონ მხოლოდ განსაზღვრული სქესის პირებმა, შეიძლება არ იქნას გათვალისწინებული ამ მუხლით ან მისი რომელიმე დებულებით. ეს დებულება არ უნდა იქნას

განმარტებული ისე, თითქოს იგი ავალდებულებდეს მხარეებს თავიანთ კანონებში ან კანონქვემდებარე აქტებში გაითვალისწინონ იმ საქმიანობათა ჩამონათვალი, რომლებიც მათი შესრულების თავისებურებებიდან გამომდინარე შეიძლება შესრულებულ იქნას მხოლოდ განსაზღვრული სქესის პირთა მიერ.

მუხლი 21 და 22

1. ამ მუხლების გამოყენების მიზნით, ტერმინი – “მუშაკთა წარმომადგენლები” ნიშნავს პირებს, რომლებიც აღიარებულნი არიან მუშაკთა წარმომადგენლებად ეროვნული კანონმდებლობის ან პრაქტიკის საფუძველზე.

2. სიტყვები “ეროვნული კანონმდებლობა და პრაქტიკა” კანონებისა და კანონქვემდებარე აქტების გარდა მოიცავს კოლექტიურ ხელშეკრულებებს, დამსაქმებელთა და მუშაკთა წარმომადგენლებს შორის დადებულ სხვა შეთანხმებებს, ჩვეულებითი სამართლის ნორმებისა და სასამართლო პრეცედენტების ჩათვლით.

3. ამ მუხლების მიზნით, სიტყვა – “შრომითი დაწესებულება” ნიშნავს ისეთ ერთეულს, რომელსაც შეიძლება ჰქონდეს ან არ ჰქონდეს იურიდიული პირის სტატუსი და რომელიც შექმნილია საქონლის წარმოების ან ფასიანი მომსახურების გაწევის მიზნით და რომელსაც გააჩნია თავისი საბაზრო პოლიტიკის განსაზღვრის უფლებამოსილება.

4. რელიგიური ჯგუფები და მათი დაწესებულებები შეიძლება არ იქნას შეტანილი ამ მუხლების მოქმედების სფეროში, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ეს დაწესებულებები წარმოადგენს “შრომით დაწესებულებებს” მე-3 პუნქტში მითითებული მნიშვნელობით. დაწესებულებები, რომლებიც ახორციელებენ საქმიანობას გარკვეულ იდეალებზე დაფუძნებით, ან რომელთა მართვაც ხდება ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებული მორალური კონცეფციების საფუძველზე, შეიძლება არ იქნას შეტანილი ამ მუხლების მოქმედების სფეროში, რამდენადაც ეს აუცილებელია შრომითი დაწესებულების ორიენტაციის დაცვის მიზნებიდან გამომდინარე.

5. იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფოში ამ მუხლებით გათვალისწინებული უფლებებით სარგებლობა ხდება შრომითი დაწესებულების სხვადასხვა განყოფილებებში, შესაბამისი მხარე უნდა განიხილებოდეს, როგორც ამ დებულებებიდან გამომდინარე ვალდებულებების შემსრულებელი.

6. მხარეებმა შეიძლება არ შეიტანონ ამ მუხლების გამოყენების სფეროში ის შრომითი დაწესებულებები, რომლებიც ასაქმებენ მუშაკთა განსაზღვრულ ოდენობაზე ნალებს, რაც უნდა დადგინდეს ეროვნული კანონმდებლობით ან პრაქტიკით.

მუხლი 22

1. ეს დებულება არ ზღუდავს სახელმწიფოთა უფლებამოსილებებსა და მოვალეობებს სამუშაო ადგილებში ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების ნორმების მიღებასთან დაკავშირებით, და არც იმ ორგანოთა უფლებამოსილებებსა და მოვალეობებს, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან ამ ნორმების გამოყენებაზე მონიტორინგის დაწესებისათვის.

2. სიტყვები – “სოციალური და სოციალურ-კულტურული სამსახურები და შეღავათები” ნიშნავს ზოგიერთი შრომითი დაწესებულების მიერ მუშაკთათვის სოციალურ და/ან კულტურულ სფეროში დაწესებულ შეღავათებს, როგორცაა მატერიალური დახმარება, სპორტული აღჭურვილობა, ოთახები მეძუძური დედებისთვის, ბიბლიოთეკები, ბავშვთა დასასვენებელი ბანაკები და სხვ.

მუხლი 23, პუნქტი 1

ამ პუნქტის გამოყენების მიზნებისათვის, სიტყვები – “რაც შეიძლება დიდხანს” ეხება მოხუცებული პირის ფიზიკურ, ფსიქოლოგიურ და ინტელექტუალურ შესაძლებლობებს.

მუხლი 24

1. ამ მუხლის მიზნებისათვის სიტყვები – “დასაქმების შეწყვეტა” და “შეწყვეტილი” ნიშნავს დასაქმების შეწყვეტას დამსაქმებლის ინიციატივით.

2. ეს მუხლი ვრცელდება ყველა მუშაკზე, თუმცა მხარეს შეუძლია ნაწილობრივ ან მთლიანად

გამორიცხოს მის მიერ უზრუნველყოფილი დაცვის სფეროდან დასაქმებულ პირთა შემდეგი კატეგორიები:

ა) მუშაკები, რომლებიც დასაქმებულნი არიან კონტრაქტის საფუძველზე განსაზღვრული ვადით ან სპეციალური ამოცანის შესასრულებლად;

ბ) მუშაკები, რომლებიც სამსახურში აყვანილნი არიან გამოსაცდელი ან საკვალიფიკაციო ვადით, იმ პირობით, რომ ეს ვადა განსაზღვრული უნდა იყოს წინასწარ და უნდა იყოს გონივრული ხანგრძლივობის;

გ) მუშაკები, რომლებიც დასაქმებულნი არიან ხანმოკლე ვადით.

3. ამ მუხლის მიზნებისათვის, დასაქმების შეწყვეტის საპატიო საფუძველს არ წარმოადგენს:

ა) პროფესიული კავშირის წევრობა ან მონაწილეობა კავშირის საქმიანობაში არასამუშაო საათებში, ან დამსაქმებლის თანხმობით, სამუშაო საათებში;

ბ) მუშაკის წარმომადგენლის უფლებამოსილებით საქმიანობა ან მანამდე ასეთი საქმიანობის განხორციელება;

გ) დამსაქმებლის წინააღმდეგ საჩივარის შეტანა ან დამსაქმებლის მიერ კანონების ან კანონქვემდებარე აქტების დარღვევისათვის აღძრულ სასამართლო პროცესში მონაწილეობის მიღება ან კომპეტენტური ადმინისტრაციული ორგანოებისათვის მიმართვა;

დ) რასა, კანის ფერი, სქესი, ოჯახური სტატუსი, ოჯახური მოვალეობები, ფეხმძიმობა, რელიგია, პოლიტიკური მოსაზრება, ეროვნული წარმომავლობა ან სოციალური წარმოშობა;

ე) დეკრეტული შვებულების აღება;

ფ) ავადმყოფობის ან დაშავების შემთხვევაში სამუშაოზე დროებით არყოფნა.

4. კომპენსაცია ან სხვა შესაბამისი დაკმაყოფილება საპატიო საფუძველების გარეშე დასაქმების შეწყვეტის შემთხვევაში განისაზღვრება ეროვნული კანონებით ან კანონქვემდებარე აქტებით, კოლექტიური ხელშეკრულებით სხვა სათანადო საშუალებებით ქვეყანაში არსებული პირობების გათვალისწინებით.

მუხლი 25

1. ხელისუფლების შესაბამის ორგანოს, გამონაკლისის წესით და მუშაკთა და დამსაქმებელთა ორგანიზაციებთან კონსულტაციების შემდეგ, შეუძლია ამ მუხლით გათვალისწინებული დაცვა არ გამოიყენოს მუშაკთა გარკვეული კატეგორიების მიმართ მათი დასაქმების ურთიერთობათა სპეციფიკური ხასიათიდან გამომდინარე.

2. სიტყვის “გაკოტრება” მნიშვნელობა უნდა განისაზღვროს ეროვნული კანონმდებლობის ან პრაქტიკის საფუძველზე;

3. ამ მუხლით გათვალისწინებული მოთხოვნები მოიცავს:

ა) საწარმოს გაკოტრებამდე ან დასაქმების შეწყვეტამდე, მუშაკთა მიერ ხელფასის მოთხოვნის უფლება განსაზღვრული პერიოდისათვის, რომელიც არ უნდა იყოს სამ თვეზე ნაკლები პრიველეგიათა სისტემის შესაბამისად და რვა კვირაზე ნაკლები საგარანტიო სისტემის შესაბამისად;

ბ) მუშაკთა მიერ შვებულების ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება, იმ წლის განმავლობაში შესრულებული სამუშაოს საფუძველზე, როდესაც მოხდა საწარმოს გაკოტრება ან დასაქმების შეწყვეტა;

გ) საწარმოს გაკოტრებამდე ან დასაქმების შეწყვეტამდე, მუშაკთა მიერ შესაბამისი ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება რაიმე სხვა ტიპის ანაზღაურებადი შვებულების შემთხვევაში, რომლის ხანგრძლივობაც არ უნდა იყოს სამ თვეზე ნაკლები პრიველეგიათა სისტემის შესაბამისად და რვა კვირაზე ნაკლები საგარანტიო სისტემის შესაბამისად;

4. ეროვნული კანონების ან კანონქვემდებარე აქტების შესაბამისად, შეიძლება შეიზღუდოს მუშაკთა მიერ თავიანთი მოთხოვნების წარდგენის ვადა, რაც სოციალური თვალსაზრისით მისაღები უნდა იყოს.

მუხლი 26

ეს მუხლი არ ითვალისწინებს მხარეთა მიერ კანონმდებლობის ამოქმედებას.

მე-2 პუნქტი არ მოიცავს სექსუალურ ძალადობას.

მუხლი 27

ეს მუხლი გამოიყენება იმ მამრობითი და მდედრობითი სქესის მუშაკთა მიმართ, რომელთაც ეკისრებათ ოჯახური ვალდებულებები მათ კმაყოფაზე მყოფი შვილების, ასევე ოჯახის სხვა წევრების მიმართ, რომლებსაც ესაჭიროებათ მათი მზრუნველობა და დახმარება, იმ შემთხვევაში თუ აღნიშნული ვალდებულებების გამო იზღუდება მათ მიერ სამეურნეო საქმიანობაში მონაწილეობის მიღებისა და ასეთი საქმიანობის გაფართოების შესაძლებლობა, სიტყვები – “მათ კმაყოფაზე მყოფი ბავშვები” და “მათი უშუალო ოჯახის სხვა წევრები, რომლებსაც ესაჭიროებათ მათი მზრუნველობა და დახმარება” გულისხმობს შესაბამისი მხარის ეროვნული კანონმდებლობით განსაზღვრულ პირებს.

მუხლები 28 და 29

ამ მუხლების გამოყენების მიზნებისათვის, სიტყვები –“მუშაკთა წარმომადგენლები” ნიშნავს პირებს, რომელთაც გააჩნიათ ასეთი სტატუსი ეროვნული კანონმდებლობის ან პრაქტიკის საფუძველზე.

ნაწილი III

ქარტია შეიცავს საერთაშორისო ხასიათის სამართლებრივ ვალდებულებებს, რომელთა გამოყენება ექვემდებარება მხოლოდ IV ნაწილით განსაზღვრულ ზედამხედველობას.

მუხლი A პუნქტი 1

დანომრილი პუნქტები შეიძლება მოიცავდეს იმ მუხლებსაც, რომლებიც შედგებიან მხოლოდ ერთი პუნქტისაგან.

მუხლი B, პუნქტი 2

B მუხლის მე-2 პუნქტის მიზნებისათვის, შესწორებული ქარტიის დებულებები შეესაბამებიან ქარტიის იმავე მუხლის ან პუნქტის დებულებებს, შემდეგი გამონაკლისების გარდა:

- ა) შესწორებული ქარტიის მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტი შეესაბამება ქარტიის მე-3 მუხლის 1-ლ და მე-3 პუნქტებს;
- ბ) შესწორებული ქარტიის მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტი შეესაბამება ქარტიის მე-3 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებს;
- გ) შესწორებული ქარტიის მე-10 მუხლის მე-5 პუნქტი შეესაბამება ქარტიის მე-10 მუხლის მე-4 პუნქტს;
- დ) შესწორებული ქარტიის მე-17 მუხლის 1-ლი პუნქტი შეესაბამება ქარტიის მე-17 მუხლს.

ნაწილი V

მუხლი E

დიფერენცირებული რეჟიმი, დაფუძნებული ობიექტურ და კანონზომიერ საფუძველზე არ იქნება განხილული როგორც დისკრიმინაციული.

მუხლი F

გამოთქმა – “ომის ან სხვა საგანგებო მდგომარეობის დროს” ასევე მოიცავს ომის საფრთხეს.

მუხლი I

მუშაკები, რომლებიც ექვემდებარებიან გამორიცხვას 21-ე მუხლისა და 22-ე მუხლის დამატებების შესაბამისად, არ იქნებიან მხედველობაში მიღებულნი მუშაკთა რიცხვის განსაზღვრისას.

მუხლი ჟ

სიტყვა – “შესწორება” ასევე გულისხმობს ქარტიისათვის ახალი მუხლების დამატებას.

